

МАКАРОВСЬКА М.І., ст. гр. 504-ОАм

Наук. керів.: Сопко В.В., д.е.н., проф. кафедри обліку і аудиту
Університет банківської справи Національного банку України
м. Київ

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Рассмотрены основные социально-экономические и экологические проблемы предприятий Украины. Раскрыты механизмы использования зеленых инвестиций для обеспечения социально-экологического развития регионов.

Актуальність. Важливим завданням розвитку України є перехід до сталого розвитку. Це обумовлює необхідність виконання в Україні певних кроків, спрямованих на перетворення в економічній та соціальній сферах, вирішення екологічних проблем та забезпечення раціонального природокористування й екологічної безпеки. Незважаючи на міжнародні зобов'язання, діючу нормативно-правову екологічну базу на сьогодні, продовжуються процеси погіршення екологічного стану в країні та посилюється негативний вплив господарської діяльності на довкілля і здоров'я населення. Значна частка негативного впливу обумовлена використанням застарілих технологій виробництва та морально зношуваних технічних засобів на вітчизняних підприємствах. Тому знаходження шляхів залучення інвестиційних коштів для модернізації підприємств є надзвичайно актуально як для окремих галузей і регіонів, так і для України загалом. Зазначену проблему треба вирішувати як на рівні місцевих органів влади, так і на рівні держави.

Метою дослідження є виокремлення найбільш важливих екологічних проблем в Україні, зокрема Донецького регіону, та визначення можливих напрямків щодо для їх вирішення за рахунок залучення інвестицій.

Основна частина. Екологічний стан на території України є складним, і це суттєво впливає на рівень економічної та соціальної безпеки. Значну небезпеку для економіки країни становлять такі екзогенні процеси як карстоутворення, порушення природного режиму поверхневих та підземних вод (підтоплення, заболочування, зсуви, селі, просідання, тощо).

Відкритими формами карсту охоплено 3% території України, покритими — 60%. Поширення карсту техногенного походження пов'язане з розробками родовищ солей (Прикарпаття, Донбас), сірки (Передкарпаття), вугілля (Донбас), нафти та газу (Дніпровсько-Донецька западина). Зокрема, глибокі шахти Донбасу викликають збільшення водообміну, що призводить до інтенсивного карстоутворення. З огляду на це, водопритоки у шахти набувають катастрофічного характеру.

Небезпечним наслідком дії техногенного карсту є руйнування дамб, обвалування, просідання залізничних насипів уздовж магістральних каналів, а також при спорудженні водосховищ і на зрошувальних площах. Карст, який не виявлено при розвідувальних роботах, становить значну небезпеку для інженерних споруд.

Для певної території країни характерними є техногенні лесові ґрунти внаслідок додаткового навантаження або перезволоження. Найбільші значення показників просідання лесів знаходяться на рівні майже 203 м. Особливо це стосується Запорізької і Дніпропетровської областей, в яких близько 80% об'єктів розташовано на лесових ґрунтах, схильних до просідання. Особливу небезпеку для об'єктів і споруд становить просідання поверхні над підземними гірничими виробками і на ділянках підземної виплавки сірки, вимивання солей, відкачка нафти, газу, підземних вод. Порушення екологічних режимів призводить до руйнації берегів, втрати земель і матеріальних активів.

Серед факторів, що істотно впливають на екологічний стан країни домінуюче місце займає техногенне середовище під впливом розвитку енергетики. На долю підприємств електроенергетики припадає близько 30% шкідливих викидів в атмосферу від стаціонарних джерел. Так, завдяки роботі ТЕЦ в атмосферу надходять летюча зола і частки недогарків палива, сірчаний і сірчистий ангідрид, окисли азоту і газоподібні продукти неповного згорання. У золі окремих видів палива містяться миш'як, вільний двоокис кремнію, кальцію тощо.

Від ТЕЦ, що працюють на вугіллі, в повітря надходять також природні радіонукліди, які містяться у вугіллі: радій, калій, паладій тощо. Крім того, будівництво крупної ТЕЦ потребує відмежовування 2-3 км² земельної площі, без урахування території під золовідвали і водосховища-охолоджувачі. Останні, займану територію під ТЕЦ збільшують ще на 50%, що в кінцевому рахунку призводить до зміни рельєфу, порушення поверхневого стоку і хімічної структури ґрунту.

Вплив на навколишнє середовище гідроенергетики, питома вага якої у загальному енергетичному балансі незначна, обумовлений створенням великих водосховищ. Внаслідок їх будівництва на Дніпрі втрачаються значні площі сільськогосподарських земель і потенційні врожаї. Також затоплюються і підтоплюються значні території, погіршується рельєф узбережжя в зоні впливу електростанцій. Має місце скорочення продуктивності лук нижче рівня греблі, погіршуються кліматичні умови, посилюється засоленість і кислотність земель.

У результаті значного застосування ядерного палива в ядерній енергетиці за останні майже 30 років функціонує якісно нове потужне джерело впливу на середовище і людину — атомні електростанції і атомні котельні. За умов ефективної експлуатації ядерний реактор в наливному ядерному циклі є потужним генератором штучних радіоактивних сполук

— біля п'ятисот радіоактивних ізотопів. Атомна енергетика споживає значну кількість природних ресурсів, зокрема води, і виробляє шкідливі відходи, проблема ліквідації і можливої утилізації яких є великою проблемою країни.

Після ратифікації Україною Кіотського протоколу стало можливим використання механізму спільного впровадження для реалізації проектів зі скорочення викидів парникових газів. Проблеми екологічного характеру, які протягом останнього часу виникають в енергетичному секторі, зокрема у вугільній промисловості, здебільшого спричинені недосконалістю екологічного законодавства, фізичним і моральним спрацьовуванням основних виробничих фондів природоохоронного призначення та застарілим технологічним обладнанням.

За Кіотським договором існують такі механізми інвестування:

1) механізм спільного впровадження (МСВ) дозволяє розвинути країнам задля виконання власних зобов'язань по скороченню викидів інвестувати у проекти скорочення викидів в країнах, що розвиваються та в країнах з перехідною економікою (ст. 6 Кіотського протоколу). Одиниці скорочення викидів, досягнуті в результаті реалізації проектів, підуть у «залік» країни-інвестора. МСВ сприяє залученню міжнародних інвестицій у проекти скорочення викидів та підвищення енергоефективності.

2) механізм чистого розвитку (МЧР) передбачає аналогічні проекти скорочення викидів в країнах, що розвиваються для отримання «сертифікованих скорочень викидів» (ССВ) для подальшого використання інвестором. Кіотський протокол вимагає, щоб такі проекти сприяли стійкому розвитку в країнах, які отримують інвестиції, і допомагали їм досягти стабілізації клімату (ст. 12).

3) міжнародна торгівля викидами (МТВ) дозволяє передавати частини національних лімітів на викиди — «одиниць встановлених обсягів» (ОВО) іншим країнам (ст. 17). Це може здійснюватись через національні системи торгівлі, що дозволяють приватним фірмам, підприємствам або країнам вести міжнародну торгівлю лімітами на викиди з метою виконання ними національних зобов'язань.

Зазначені механізми дозволяють країнам забезпечити виконання національних зобов'язань на більш ефективному рівні. Вони побудовані таким чином, щоб стимулювати надходження міжнародних інвестицій та забезпечити достатньо ресурсів для «екологічно дружньої» структурної перебудови і стійкого розвитку країн.

Логіка цих механізмів є такою: країни, в яких рівень викидів перевищує встановлений, можуть скорочувати викиди у межах своєї країни, придбавати ліміти на викиди у відповідності до механізму торгівлі викидами в інших країнах, або знижувати рівень викидів в інших країнах, де витрати на зменшення забруднення є найнижчими, через Механізми

Спільного впровадження та Чистого розвитку. Враховуючи значні відмінності, наприклад, в технологіях енергоємності та енергоспоживанні розвинутих країн та країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою, витрати на досягнення скорочення викидів будуть суттєво відрізнятися. Всі ці гнучкі механізми мають одну мету: дозволити промислово розвиненим країнам виконати свої національні зобов'язання щодо скорочення викидів за рахунок торгівлі або інвестування в проекти скорочення викидів у тих країнах, в яких це можна зробити з мінімальними витратами.

Висновки. Екологічно збалансований розвиток розглядається як процес гармонізації продуктивних сил, збереження і відтворення цілісності навколишнього природного середовища з метою задоволення життєвих потреб нинішнього і майбутніх поколінь, як оптимізація відносин у системі “людина-природа-господарство” передусім на користь людини і природи.

Економічні перетворення здійснюються у десятках країнах, але їх позитивний кінцевий результат значною мірою залежить від більшої відкритості міжнародної торгівлі та від фінансової підтримки з боку економічно сталих держав, зокрема за механізмами зелених інвестицій на виконання Кіотського протоколу.

Бібліографічний список

1. Програма дій з подальшого впровадження “Порядку денного на XXI століття” (“Rio+5”). — К., 2000.
2. Про надання державної підтримки власникам об'єктів, що реалізують проекти, спрямовані на скорочення обсягу антропогенних викидів парникових газів : Постанова КМУ. — Електронні дані. — Режим доступу : <http://www.ggc.com.ua/>;
3. Основы экономической безопасности (государство, регион, предприятие, личность): Учебно-практическое пособие / Под ред Е. А. Олейникова. — М.: ЗАС “Бизнес-школа “Интел-Синтез”, 2007. — 279 с.